

حکیده طرح مکتبیت زکویا ک قسم

مازیار قاسمی نژاد عبدالملکی
رئیس مرکز جهانی قسم

چکیده طرح مدیریت ژئوپارک قسم
مازار قاسمی نژاد عبدالملکی

ژئوپارک جهانی قسم

جزیره قسم

تلفن ۰۷۶۳-۵۲۴۲۲۸۲

www.geopark.ir

www.qeshmgeopark.org

نشر ماه و ما

تهران | فرما غربی | بلاک ۲۱۷ | واحد ۳۰۱

www.maaloma.com

تلفن ۰۲۱-۲۲۷۰۲۸۶-۲۲۷۱۴۶۸۱

شابک ۹۷۸-۶۰۰-۹۷۵۱۲-۷-۸

شمارگان: هزار نسخه

چاپ نخست: ۱۳۹۲

قیمت: شش هزار تومان

طراحی جلد و آغاز کتاب:

www.hamidmosaddegh.com

کا زنگنه
حمید

این کتاب با حمایت سازمان منطقه آزاد قسم چاپ شده است.

This book printed under support of

Qeshm Free Area Organization

www.qeshm.ir

سرشناسه: تقاسمی نژاد عبدالملکی، مازار، ۱۳۵۲ -

عنوان و نام پدیدآور: چکیده طرح مدیریت ژئوپارک قسم / مازار قاسمی نژاد عبدالملکی.

مشخصات نشر: تهران: نشر ماه و ما، ۱۳۹۱.

مشخصات ظاهری: ۲۸۸ ص.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۷۵۱۲-۷-۸

وضعیت فهرست نویسی: فیا

یادداشت: این کتاب با سرمایه سازمان منطقه آزاد قسم چاپ شده است.

موضوع: طرح جامع ژئوپارک جهانی قسم

موضوع: پارک جهانی زمین شناختی - ایران - قسم

ردیفی دیگر: DSR1147/31 مخ ۱۳۹۱

ردیفی دیگری: ۵۵۷۲۵۲

شماره کتابشناسی ملی: ۲۸۷۰۰۹۸

کلیه حقوق مکتوب بر این کتاب متعلق به نویسنده است و بازچاپ، تقلید یا استفاده از نگاره ها و متن کتاب،

بدون اجازه کتبی و یا مصوح است.

راشدها، نقشه ها و مرزهای مشخص شده در این کتاب قابل استناد نیستند.

و نویسنده و سازمان منطقه آزاد قسم مسئولیتی ناشی از هرگونه برداشت از محتوای کتاب را از خود سلب نمیکند.

All rights reserved for the author ©

Printed in Iran, 2013

فهرست

سپاس < ۶

پیشگفتار < ۷

مقدمه ۱ < ۹

مقدمه ۲ < ۱۱

(۱) مبانی نظری < ۱۲

مفهوم < ۱۲

تاریخچه < ۱۴

تاسیس ژئوپارک قشم < ۱۴

سرمایه‌های ژئوپارک قشم < ۱۴

رابطه بُرد-بُرد < ۱۷

توسعه و اکوتوریسم < ۱۸

شبکه جهانی ژئوپارک‌ها < ۱۹

ارزیابی دوره‌ای < ۲۰

فرازهایی از طرح جامع جزیره < ۲۲

(۲) خلاصه‌ای از طرح < ۲۴

طرح مدیریت < ۲۴

برنامه عملیاتی < ۲۴

نکاتی درباره قلمرو یک ژئوپارک < ۲۶

قلمرو ژئوپارک قشم و گسترش آن < ۲۷

حفاظت از ژئوپارک < ۳۲

پهنه‌بندی حفاظتی ژئوپارک < ۳۵

ظرفیت تحمل (بُرد) < ۴۰

اقتصاد ژئوپارک < ۴۲

(۳) پیشنهادها < ۴۵

منابع < ۴۸

نگاره‌ها < ۴۸

سپاس

شایسته است به سهم خود از مقامات، مدیران و کارشناسان فرهیخته‌ی سازمان منطقه آزاد قشم، سازمان زمین‌شناسی و اکتشافات معدنی کشور، کمیسیون ملی یونسکو و دیگر عزیزانی که امکان تاسیس، عضویت و بقای ژئوپارک قشم را در شبکه جهانی ژئوپارک‌ها و بستر لازم برای تهیه انبوه مطالعات و گزارش‌ها در مورد جزیره را در دوره‌های گوناگون زندگی ژئوپارک قشم فراهم ساختند، سپاسگزاری کنم.

حمایت‌های اسفندیار حیدری پور نسیمی از امید را به ژئوپارک قشم دمیده است و اگر خلاقیت و تلاش بزرگوارانی چون فخرالدین انوار، بیژن فرهنگ دره‌شوری، هوشنگ فتحی و باران‌شان نبود، ژئوپارک قشم هرگز به دنیا نمی‌آمد. بازیگران امروز این میدان، فرزین حیدر، فرامرز مومنی، محمدهاشم داخته، اقبال زبیری، عبدالرضا دشتی‌زاده، محمدرضا قاسمی‌نژاد و تورج امانی، هر یک منشأ خدمات ارزنده‌ای برای ژئوپارک بوده و هستند که جای بسی تقدیر دارند. به سهم خود از علیرضا امری کاظمی، کلودیا اکهارت، هومن جبرکار و محمدشریف رنجبر به خاطر همکاری‌های علمی ارزنده و بی‌چشم‌داشت آنان، تشکر کرده و یاد می‌کنم از مرحوم عبدالعظیم حق‌پور و عشق او به سرزمین.

قدردان پدر و مادرم هستم که نهال نرگس را در من کاشتند و همسر مهربانم، مهناز ضیاعی که «بسیار سفر باید»‌های مرا تحمل کرده و سال‌ها همکار و مشوق من بوده است. مراتب سپاس ویژه‌ام را نثار همراهانم در شرکت مهناسان مشاوران مهرآزان پیرامون کنم که این پروژه را با علاقه‌ای ویژه تا به انجامش دنبال کردند.

آشکار است که این کار بدون یاری دوستان و همکاران محلی، اعضای شوراها و روستایی، اهالی روستاهای ژئوپارک و نگهبانان بومی، شدنی نبود و برای همین:

این کتاب تقدیم می‌شود به مردم خداجوی، مهربان و بی‌ریای جزیره!

مازیار قاسمی‌نژاد عبدالملکی

اسفند ۹۱

جزیره قشم

پیشگفتار

حفاظت از محیط زیست، حفاظت از مادر زمین، یک وظیفه عمومی است. اصل پنجاهم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران نیز بر مسوولیت همگان در حفاظت از محیط زیست تاکید دارد از سوی دیگر ایران کنوانسیون مربوط به تالاب‌های دارای اهمیت بین‌المللی (رامسر) را همراه با تعهدات ضمنی آن امضا کرده است. ژئوپارک قسم تنها عضو شبکه جهانی ژئوپارک‌های تحت حمایت یونسکو در خاور میانه است.

«جزیره قسم بر بستر هزاره‌های تاریخی، چنان با خلیج فارس، تنگه هرمز و ایران زمین عجین گشته که نگاشتن یا بر زبان راندن هر یک از این نام‌ها تداعی کننده سه دیگر است. این خاکپاره کشیده قامت، آنک که سر از آب بر آورد و پیکر خود را در تابش آفتاب گرم جنوب خشک کرد، موجودیتی اعجاب‌انگیز از چه بسیار عوارض گونه‌گون طبعی یافت.

دره‌ها، غارها، سنگ‌ها، سنگ‌ها و سپس، تندباد، زوزه کشان و بی‌مهار به جای جای جزیره سر کشید و رنگبار، بی‌محابی بر پستی بلندی‌های پیکرش فرود آمد. خاک دره فرو ریخت و سنگ، لایه لایه سوده شد تا دره تندیس‌ها، دره ستاره‌ها، تنگه‌ها، هیولا‌های پراکنده در اینجا آنجا، غول سنگ‌ها، بام قسم، ستیغ‌ها و چه بسیار پدیده‌های زمین‌شناسی دیگر، با هم یا جدا از هم، پدید آیند و جزیره‌ای بسازند که مانند آن در دیگر جاها نیست» (فتحی، مقدمه کتاب اطلس ژئوتوریسم قسم، ۱۳۸۳).

بی‌گمان قسم یکی از پر مطالعه شده‌ترین مناطق کشور از نظر زیست محیطی است (دره شوری، ۱۳۸۸)، شاید ریشه این همه بررسی‌ها بدین در دیدگاه‌های نخستین مدیران وقت سازمان منطقه آزاد قسم نهفته باشد که خود و امداد مطالعات ژرف، کاربردی و آینده‌نگر مهندسان مشاور سوئکو است. در سال‌های اخیر گزارش‌ها و مقالات حرفه‌ای بسیاری در زمینه حیات وحش، گیاه‌شناسی، زمین‌شناسی، مدیریت سواحل، بستر دریا، منابع نفت و گاز، میراث فرهنگی، گردشگری، صنایع دستی، انواع حمل و نقل، مدیریت سنتی آب تولید شده و پایان‌نامه‌ها، تصاویر، فیلم‌ها، نقشه‌ها و عکس‌های هوایی با دقت بالا... و در یک کلام انبوهی از اطلاعات نوشتاری، متنی و مهندسی درباره قسم وجود دارد که تضمین حرکت به سوی توسعه خردمندانه و فراگیر جزیره است. امید است با راه‌اندازی کتابخانه و مرکز اسناد قسم نسخه‌ای از این داده‌ها در دسترس همه گذاشته شود.

در جریان بررسی‌های خود در جزیره قسم دانستیم که قسم به خاطر پوشش گیاهی اندک و نیز نازکی پوشش سنگی پادگانه‌ها و تاوغ‌ها^۱ بسیار شکننده و آسیب‌پذیر است، طراحی در این چشم‌اندازها باید همانند گام نهادن در میدان مین، آرام و بیمناک باشد، یک ساختمان زشت از فرسنگ‌ها دورتر می‌تواند هر چشمی را بیازارد همچنان که برداشت بی‌حکمت ماسه‌های ساحلی و سنگ‌های جزیره، کاتالیزور شستن سطح جزیره از خاک و شن و سنگ در نتیجه کوچک شدن سرزمین در دهه‌ها و سده‌های آینده باشد.

کتاب چکیده‌ی مطالعات و سعی و خطاهایی است که طی سال‌های ۸۴ تا ۸۹ در جریان

تهیه طرح جامع و تفصیلی ژئوپارک جهانی قشم به دست آمده و نقشه راه مدیران، کارشناسان، ناظران و پژوهشگرانی است که نیاز به یک مرجع آسان و سریع برای دریافت درکی کلی از ژئوپارک و آگاهی از تکالیف خود نسبت به آن دارند. مرجعی که خواننده عمومی را از مراجعه به منابع گوناگون، بی‌نیاز خواهد کرد. این کتاب همچنین می‌تواند منبعی برای فعالان حوزه‌های برنامه‌ریزی منطقه‌ای و موضوعات پایدار و طبیعت‌مدار باشد.

هدف از نشر این کتاب ترویج اهداف عالی ژئوپارک و به اشتراک گذاشتن تجربه‌های به دست آمده است. راهنمایی عملی برای ایجاد ژئوپارک‌های دیگر در کشور و زمینه‌ساز تأسیس شبکه ملی ژئوپارک‌های ایرانی.

این کتاب تنها مآخذ پارسی درباره‌ی مدیریت ژئوپارک‌هاست که ما می‌شناسیم، پس اگر بی‌خطا باشد جای شگفتی است؛ از صاحب‌نظران می‌خواهیم دیدگاه‌های خود را با نویسنده^۳ در میان بگذارند.

در این گزارش منظور از سازمان، سازمان منطقه آزاد قشم، منظور از شبکه، شبکه جهانی ژئوپارک‌های تحت حمایت یونسکو، منظور از مشاور، شرکت مهندسان مشاور طراحان کاربرد پیرامون و منظور از ژئوسایت، سبزه‌هایی از میراث طبیعی یا فرهنگی جزیره قشم است که اغلب به عنوان مقاصد زمین‌گردها (ژئوتوریست‌ها) حفاظت و معرفی شده یا در آینده شناسایی و معرفی خواهد شد.

تکانه شماره یک

بیژن فرهنگ دره‌شوری (بنیانگذار ژئوپارک قشم)